

Toespraak gehouden door de Hoofdpredikant van het Protestants Justitiepastoraat, drs. J.D. W. Eerbeek, bij de presentatie van de beleidsnota 2004- 2008 "Bewogen, bezield, professioneel", op dinsdag 14 december 2004 in de Silokerk te Utrecht

Dames en heren,

Ik wil beginnen met mijn waardering uit te spreken dat wij vandaag als Rooms-Katholiek en Protestants justitiepastoraat gezamenlijk onze beleidsnota's kunnen presenteren. Dat geeft aan dat er een goede samenwerking is tussen onze denominaties.

De criminaliteit in Nederland is één van de grootste maatschappelijke problemen. Er is veel overlast en onveiligheid. De gevangenen zitten overvol en 75 van de gedetineerden recidiveert.

In het justitiepastoraat zijn de kerken in Nederland voor de gedetineerden en voor de samenleving van grote betekenis. Het gaat om het verwerken van het delict en om de vernieuwing van het leven. Als die verwerking en die vernieuwing niet tot stand komen, dan is de kans groot dat de spiraal van criminaliteit niet wordt doorbroken. Een predikant zei onlangs: Er zijn zoveel professionele gedragswetenschappers en begeleiders met onze jongeren bezig, maar beslissend bij alle begeleiding is toch dat allereerste vonkje dat ontstaat: 'ik wil een ander leven gaan leiden. Ik hoop dat het met mij iets worden kan.' De pastor is ervoor om die vonkjes te laten ontstaan en om ze aan te blazen, zodat het hele bestaan ervan doortrokken raakt.

Om te zien wat het justitiepastoraat concreet betekent, is het nodig te weten wat de context is van het justitiepastoraat. In welke situatie vindt het plaats?

De nota 'Bewogen, bezield, professioneel' begint met het beschrijven van deze context. Ik wil over die context 5 punten noemen.

1. In de eerste plaats kan een inrichting van justitie worden omschreven als een totaalinstituut. Dit begrip is afkomstig van de socioloog E. Goffman. Een kenmerk van een totaalinstituut is dat het programma in de eerste plaats in het teken staat van de doeleinden van het instituut. De persoonlijke situatie van de ingeslotenen is secundair. Het effect van het totaalinstituut op de bewoners, is dat hun ego wordt gemortificeerd, ontzet. Er wordt ook wel gesproken over depersonalisering.
2. In de tweede plaats is de problematiek van gedetineerden complex. Er zijn problemen op persoonlijk gebied (zwakke persoonlijke identiteit, verslavingsproblematiek, het ontbreken van vaardigheden, onderwijsachterstanden, zingevings- en motivatieproblematiek, schuldenproblematiek) en er is maatschappelijke problematiek (het ontbreken van werk, huisvesting en stigmatisering). Deze persoonlijke en maatschappelijke problematiek zijn meestal verenigd in één persoon. Ze versterken elkaar. En dat brengt veel gedetineerden in een vicieuze cirkel, waar ze zich op eigen kracht niet uit kunnen bevrijden. Een belangrijk punt wat we hierbij nog tegenkomen is het ontbreken van binding. Het gaat hier om het je kunnen binden aan andere mensen, aan instituties, verenigingen, samenlevingsverbanden.
3. Een derde punt dat in de context van betekenis is, is dat een opmerkelijk groot aantal gedetineerden uitspreekt behoefte te hebben aan geestelijke verzorging. Een onlangs door het KASKI gehouden behoeftenonderzoek geeft aan dat 85 van de gedetineerden zegt behoefte te hebben aan geestelijke verzorging. Dat is een

- opmerkelijk percentage, omdat veel gedetineerden in niets of niemand meer enig vertrouwen hebben. Ze zijn vaak voorbij aan alle eindstations van de hulpverlening.
4. Een vierde punt is dat er naast de geestelijke verzorging ook andere hulpverleningsdisciplines werkzaam zijn. Het is dan ook van groot belang dat het justitiepastoraat laat zien waar het voor staat, om temidden van de hulpverlening aan te geven welke specifieke betekenis het heeft.
  5. Een vijfde punt dat van belang is met betrekking tot de context is de versobering die plaatsvindt binnen het gevangeniswezen. Er is een beperking van het dagprogramma en dat kan effect hebben op de werkwijze van de geestelijke verzorging.

De vraag die ik nu wil beantwoorden is wat het justitiepastoraat betekent in deze context. Wat heeft het te bieden voor de gedetineerden en voor de samenleving? De nota van het Protestants justitiepastoraat heeft als titel 'Bewogen, bezield, professioneel'. Deze woorden geven de richting aan. 'Bewogen' omdat het in het pastoraat gaat om betrokkenheid op die ene mens in zijn of haar levenssituatie. 'Bewogen' ook omdat het justitiepastoraat uitgaat van de liefde van God voor de mensen. 'Bezield' omdat het pastoraat niet leeft van zichzelf uit, maar geïnspireerd en bezield is door het verhaal van God en mensen zoals dat in de bijbel staat opgetekend. 'Professioneel' omdat de detentiesituatie en de doelgroep een specifieke professionaliteit van de justitiepredikant vereisen.

Drie punten over de betekenis en de inzet van het protestants justitiepastoraat.

1. Het justitiepastoraat is geworteld in het ambt van predikant. Het ambt schept de vertrouwensrelatie. Het is opmerkelijk dat duizenden gedetineerden -voorbij aan alle eindstations van de hulpverlening - in niemand enig vertrouwen - geen binding - in contact staan met de justitiepredikanten. Dat heeft te maken met deze bijzondere vertrouwensrelatie. Bovendien is dit ambt het teken van de verbondenheid met de kerk.
2. De nota geeft vier specifieke inzetten van het justitiepastoraat. Die inzetten hebben te maken met de problematiek van de gedetineerden en de detentiesituatie, zoals boven omschreven.
  - het persoon zijn of persoon worden van mensen (tegenover de depersonalisering)
  - het gemeenschap vormen / gemeenschap herstellen (het scheppen van binding)
  - het dragen van verantwoordelijkheid (waarden en normen)
  - het scheppen van perspectief (voorwaarde voor de vernieuwing van het leven)
3. Het justitiepastoraat heeft een integraal aanbod van individuele gesprekken, groepsgesprekken en kerkdiensten. In dit samenhangende aanbod van individueel contact en groepsactiviteiten kan de gedetineerde toekomen aan de verwerking van het verleden en het ontwikkelen van een nieuw levensperspectief Dit is een eigen bijdrage van het pastoraat in de complexe problematiek en het ontbreken van binding.

Tenslotte noem ik een drietal belangrijke beleidsinzetten van het protestants justitiepastoraat in de komende jaren.

De belangrijkste inzet is dat het gaat om herstel van het leven in een samenhangende aanpak. Criminaliteit is één van de grootste maatschappelijke problemen. De criminaliteitsspiraal kan alleen doorbroken worden door te investeren in mensen. Investeren in mensen is de beste criminaliteitspreventie. De omvang van de criminaliteit is zo groot, dat een landelijk deltaplan tegen de criminaliteit noodzakelijk is. Daarbij kunnen de kerken een belangrijke rol spelen. Van daaruit drie inzetten:

1. De verbondenheid met de kerken zal in de komende jaren worden versterkt. Dit om het reïntegratieperspectief van de gedetineerden te vergroten.

2. Het aantal vrijwilligers uit de kerken bij het justitiepastoraat zal sterk worden uitgebreid.
3. De samenwerking tussen het justitiepastoraat en de nazorgprojecten vanuit de kerken, zoals Exodus, zullen worden versterkt.